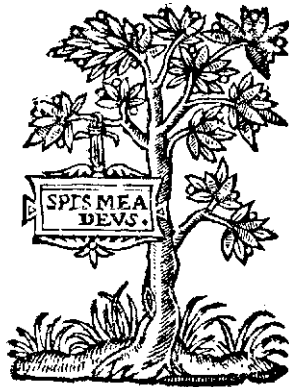

Christiana stu-^{lto}

diosæ iuuetutis institutio, per Chri-
stophorum Hegendorphinum,

De disciplina &

instituzione puerorum Othonis
Brunfelsii Parænesis.

PARISIIS

Apud Mauricium de Porta:

M. D. XXXVII.

CHRISTOPHORVS
Hegendorphinus Paulo Lobaf-
fer suo S. D.

I Nuitus quidem, optime Paule, istam pie
iuuenturem instituendi rationem edo:
sed quid facerem? cum pueri mei rogare
dicam, an efflagitare, vt ederem, non desisterent
morem illis gessi. faxit Deus Opt. Max: vt tam
omnibus bonæ mentis iuuenibus profit, quàm à
me pio sanè animo conscripta est. Copiosius ple-
raque tractari defyderabant: sed mihi in tantis
studiorum turbis, ad id tempus non erat. Non
dubito, quin plerique me & eloquentia & erudi-
tione longè superiores, verbosius istam comen-
diam acturi sint. Mihi sat est protasin suppedita-
se: qui volet, catastrophem imponat. Tibi, mi
Paule quicquid est libelli, dedicatur: tum quòd
te amo plurimum, tum vt amoris erga te mei
habeas. Bene vale.

CHRISTIANA STV- dioſæ iuuentutis inſtitutio.

VVENTVTEM ESSE QVA
uis beſtia intractabiliorem omnes con-

I queruntur: nec, vt quotidie experimur,
iniuria. Ecquis enim non videt, quàm
iuuētus ægre ſub fræno currat: ſi iubetur
vt ſobria ſit, ipſa, temulentia ſe ingurgitat: ſi
hortatur vt rebus ſerius nauet operam, ipſa cho-
reis, ludis ſpectaculorum incendit animum: ſi ex-
timulatur vt pecuniæ parcat, ipſa pecuniam pro-
fundit. Quid verò commemorem de ſcortatio-
nibus: quibus iuuentus, proh dolor, eſt deditiſ-
ſima? Quid dicam de ſermonibus, quos iuuenes
vltro citroque cõferunt: Horreo dicere execra-
tiones illas quibus & ſe, & ſuorum capita deuo-
uent, deteſtatur, dum alter alteri vt paſſio
CHRISTI, ſuo capiti exitio ſit, imprecature
alter morbũ illum regiũ, vulgo morbum Valen-
tini vocant, ſuo cõgerroni optat. Et licet pleriq;
verberibus afficiantur, tamen cum primũ verbe-
rum inſictus in cute dolere deſierũt, ad ingeniã
redeũt. Nõ deſunt publicæ leges, maximè in A-
cademiis, quæ iuuentutẽ à peccãdi licẽtia deter-
rere deberent: ſed quantum obſecro his legibus
proficitur: quantũ ſi ſurdis fabula narretur. Me-
rito igitur iuuentus quavis beſtia intractabilior
eſſe cõqueritur. Sed vereor ne nõ iſta intractabi-
litas plerunque nõ tã iuuentuti, quã parentibus;

Parêtes, præceptoribus, quibus creditur, imputanda sit.
Præcep- Etenim parêtes filiū nudis verberibus ad bonos
tores, in mores nolētē volētem adigere conātur: quōd si
tractabili his parū promouēt, filiū suæ pertinacie relin-
tatis iuue quunt. Præceptores nō aliā quā parentes disci-
tutis au- pulorum curā sumunt. si enim delinquent pueri,
thores. vel virgis in eos animaduertunt: vel si maiores
 sunt, quā vt virgis cædi velint, obiurgant: vbi
 nec verbis nec verberibus meliores fiūt iuuenes
 suo ingenio relinquuntur. Cæterum quā, obse-
 cro, iuuenes vel bene viuere, vel si peccarint, ad
 meliorē frugē redire possunt: dū nō pectus illorū
 optimis opinionibus imbutū sit? Sic enim ferē
 viuimus, vt sunt opinionēs, quas nobis veras esse
 se persuademus. Accedit huc, quōd cū propter vi-
 tias vires humanas ex geniali protoplalti pec-
 cato, homines citius ad mala quā bona propē-
 deant: alia profectō via iuuentus tractanda est,
 vt vitia pertesa, virtutum studio capiatur. Nec
 enim est quod animū inducamus nostrū, nos vel
 fustibus vel virgis à iuuetute extorturos vt recta
 faciat. Malo coactus qui suum officium facit:
 Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet.

Terētius Si sperat fore clām, rursū ad ingenium redit.
in Adel. Ecquid igitur opus factū erit, quo à iuuentute
 impetretur, vt quod se dignū est, faciat: Mea hec
 est ratio, & parentes & præceptores, iuuentutē

Fructus nulla alia re quā diuino verbo domare posse.
verbi dei Principio Verbum dei, Deū ob oculos ponit. Do-
primus. cet enim hominem, sola diuina misericordia per

CHRISTVM seruari **Ad Romanos 3**, Iustificamur autē gratis per illius gratiā, per redēptionē, quæ est in **CHRISTO IESV**. **Psal. 30**, In iustitia tua, hoc est in misericordia libera me domine. Deinde ubi deum ob oculos nobis posuit erudit nos, hoc est immittit crucem, mortificat sensum carnis. **Isa. 8**, Sicut in manu forti erudit me, ne irē in via populi huius. **z. ad Timoth. 3**, Omnes qui volūt piē viuere in **CHRISTO**: persecutionē patiūtur. Postremo, verbū illud **τοῦ θεοῦ** cum cruce, obseruationē sui adfert. **Plutarchus** (liceat mi hi sacra cū prophanis cōparare) scribit de **Telepho**, quōd vt **Achillis** hasta vulneratus sit ita quoque eadem hasta vulnus curarit. Hoc verbum illud Dei quoque fecit, nam vulnerat, & mox vulneribus medetur. Crucē adfert, & crucem tolerabilē reddit. Omnia enim quæ scripta sunt, ad nostrā consolationē scripta sunt, vt per patientiā, & consolationem scripturarum spem habeamus. **Ad Romanos 15**, Et hoc est quod sui curam pectoribus nostris ingerit. **Vulgo** dici solet, **Hominem** sese ad arborē istam deflectere, quæ ramorum opacitate vmbra faciat, quo significatur illius rei curam haberi, quæ nobis opituletur. Verbum illud cum vnicum sit in cruce nostra remediū, meritō obseruatur, meritō excolitur. Accedit his cōmodis & illud quodd verbū Domini prudentiam spiritus nostrī docet, quæ actiones externas gubernat, quæ de rebus externis prudenter iudicat, denique quæ omnis

Secundus
 fructus.

Tertius
 fructus.

τῶν ἁγίων
 πνεύματος

bus cupiditatibus contemptis, spretis, solius diuine voluntatis rationem habet: nihil, quod sibi cordi est, affectat. Quis nunc non intelligit solú Verbum Domini iuuentutem tractabilem facere posse, siquidem illud Verbum, præterquã quod docet quid hominẽ Christianũ deceat, energiã quoque tacitam præstandi quod docet, suppeditat, adeo quodd' homo non vlla vel mercedis spe, vel formidine poenã, sed vltro & gratis quod dignũ sit professione sua, faciat. Quod cum ita sit, & parentum & præceptorũ erit officium, tenèris puerorũ mètibus, efficaces illos diuini Verbi saccos istillare, quos si imbiberint, mirum ni tractabiliore iuuetutẽ habituri sunt. Isaia 55, *Quomodo descendit imber, & nix de cælo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare facit, & dat semen ferenti & panẽ comedẽti, sic erit Verbũ meum, quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuũ, sed faciet quodcunque volui, &c.* Hinc est quod Paulus Ephesios capite vltimo hortatur, vt accipiant gladium spiritus, qui est Verbum Dei. Nulla enim alia res est, qua homo vel ad vitam suã formadã vti possit: nihil aliud quo ignita diaboli verba extinguere valeat, præter vnũ Verbũ Domini. Verba hominum, vitã quidẽ formant, sed hypocriticã, ad diaboli vero insultus propulsandos, tantum faciunt, quantum fulgur ex peluemicans ad profligandã instructã aciem. Pluribus híc immoraret, nisi vererer ne quis illud in

me iacerē posset, ἐν τῇ μεισιμβρίᾳ τῶν λυχνῶν.
 Ego certe, ne non meo officio faciā satis, primū
 quædam è Sacris literis petita, iuuenibus propo-
 nam: ad quæ si iuuenes studiosi vitam composue-
 rint, non dubium mihi est quin tractabiliores
 sint futuri. Initio leges τοῦ δεκαλόγου propo-
 nam, partim quod Deus Deutero. 10. iubeat popu-
 lum suum vt verba legis filios suos doceant vt il-
 la meditentur, partim quod ex illis legibus iuue-
 nus Christianæ vitæ rationē cōsequi potest. hic
 enim quid Deo, quid proximo debeat, docebitur,
 Obiter quoque quibus in baptismo votis
 Deo obstrigamur, admonebo. Deinde, studia quæ-
 dam iuuenum priuata ostendam, Postremò à vi-
 tiis, iuuenibus Christianis indignis, iuuenes de-
 hortabor.

T A B V L A D E C A L O G I.

Lex, est cognitio peccati, Ad Romanos 3.

E X O D I X X. Lex prima.

Non habebis deos alienos coram me, hoc est
 vni deo fide, vnum deum dilige, vnū deū time,

S E C V N D A.

Caue ne nomen Dei temerè vsurpes, hoc est,
 nomē De laudibus tolle: tā in prosperis quā in
 in aduersis reb. si in periculis versaris, confuge
 ad nomen Domini velut ad ἱερὸν ἀγκυραν, vt
 Græci dicunt.

T E R T I A.

Sabbatum sanctifica, hoc est, Deum in te opere
 rari finito.

SEQV VNTVR LEGES: QVAE
QVID PROXIMO DEBEA:

tur, docentur

PRIMA:

Honora patrem & matrem, hoc est, parentibus tuis, magistratibus, superioribus tuis obtempera, illos reuerenter cole, illos reuerenter time: patres tuos, ubi egere videris, cibo potuq; subleua.

SECUNDA.

Ne occidas, hoc est, ne sis bilinguis, ne te amici lingua simula, ne in pectore simulatam ale: si amas, ex corde ama. Ne proximo inuideas, ubi illius res crescere videris. Ne proximi famam auro carbone notes. Ne in absentem couitiosus sis ne iram, ne simulatam cum illo exerceas.

TERTIA.

Ne adulterium exerceas, hoc est, Cohibe oculorum petulantiam, comprime obscenitatem verborum, Ne cydenico gestu, vel foeminam, vel puellam in amore turpem allice. Ne spurcis cogitationibus aestues.

QUARTA:

Non facies furtum, hoc est, Proximum tuum opibus, consilio, eruditione, & (vt in pauca redigam) quacunque re poteris, adiuua. Da omni petenti abs te mutuo, etiam citra omnem spem recuperandae pecuniae.

QUINTA.

Ne loquaris falsum testimonium, hoc est, Ne mendacis os tuum scateat. sermo tuus sit, sic sic,

non non, te candidum, te dexterum illis, quibus cum congrederis, ostende.

SEXTA.

Non concupiscas domum proximi, ne vxorē, ne in mala ruas, Rerū terrenarum sis negligens: quæ sursum sunt curato.

Ex his legibus discit iuuetus quid Deo debeat. debet verò Deo fidem, laudem, tolerantiam eius operum. Discit & quid proximo debeat, nempe charitatem, quam qui seruat, legem impleuit. Si quidem illa, non aduleraberis, non occides, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod aliud præceptum in hoc sermone summatim comprehenditur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi, malum nõ operatur. Ad Romanos 13.

IN BAPTISMO HIS VOTIS

deo obstringimur.

Ego renuntio diabolo, & omnibus operibus eius. Credo in Deum patrem omnipotentē, creatorem cæli & terræ.

Credo in IESVM CHRISTVM vniciū filium eius. Credo in spiritū sanctum sanctā ecclesiam catholicam, sanctorū communionē, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & post hanc, vitam æternam.

Hic locus postulat, vt obiter iuuet uti & symbolum apostolicum, & Dominicam orationem exponā, illud, vt quid, & cui credat, probè sciat, hanc, vt quid oret, compertum habeat.

EXEGESIS PARAPHRASTICA

Symboli apostolici.

Credo in deum, & illum quidem clementissimum patrem, omnium rerum & in caelo & in terra conditorem. Credo & in Iesum Christum unicum filium eius. nos enim nascimur filii irae, adoptamur verò inter filios Dei per fidem quae est in Christo, qui nostro nomine, citra virile operam, de spiritu sancto in utero purissimae virginis conceptus, ex eadem virgine natus est, Filius hominis fit Christus, ut nos filios Dei reddat. Nascitur ex purissima virgine, ut nostras sordes diluat. Patitur sub Pöcio Pilato propter scelera nostra. Crucifigitur delecto chirographo, quod erat contrarium nobis per decreta: & illud sustulit e medio. Ad Col. 2. Affixus cruci moritur, ut per mortem, vitam in lucem produceret, ac immortalitatem per euangelium. 1. Timoth. 1. Sepelitur ut nos cum illo sepulti per baptismum in mortem, in novitate vitae ambulemus. Ad Ro. 5. Descendit ad inferna, ut inferni tyrannidem expugnaret. Ad Ro. 4. Tertia die victor mortis, inferni, diaboli resurgit, propter iustificationem nostram, ut qui credimus in eum, non pereamus, sed habeamus vitam aeternam, ut & nos in illo vincamus mortem, infernum, diabolum. Iohan. 3. Ascendit ad caelos, ut illic apud patrem intercedat pro peccatis nostris. unus enim mediator est Dei & hominum, qui est Iesus Christus. Ascendit ad patrem ut dona hominibus impartiret. 1. Tim. 2. Ascendit ad patrem, ut & nos in ipso ascendamus. Ephe. 4. Ascendit ad

cælos, sedet ad dexteram Dei patris, patri æqualis, cum patre omnipotente omnipotens filius, Deus benedictus in secula seculorū. Amen. Qui tēpore, quo sibi visum fuerit, iudex aderit tam vi uorum, quos repentinus eius aduentus deprehendet, quàm mortuorum, qui ad vitam reuocabuntur.

Credo in spiritum sanctum, verum deum, & à patre & filio promanantē, qui sanctificat omnia, extra quē est sanctū nihil. Credo sanctam ecclesiā catholicā, quæ est cōmunio sanctorū credentiū in Christum, qui est caput sanctorū. Sanctam quidē ecclesiā credo, quod à spiritu sancto gubernetur. credo istam ecclesiā à Christo accepisse clauēs, potestatem ligandi & soluendī peccatorum, quæ est per redemptionem sanguinis christi, qui nobis à Deo datus est redēptio, iustificatio, sanctificatio. Iohā. 6. Credo carnis resurrectionē. Credo omnes homines corpore isto, quo iam vtuntur, sepulto, à vermibus terræ corrosos, vel quoquo tandem modo, corrupto, ad vitam resurrecturos. Ad Ro. 3. Credo & post vitam, quæ est bulla, vitam æternam quæ est per Christum, qui vnā cum Deo patre, spiritu sancto Deus per omnia secula seculorum.

PARAPHRASIS DO-
minicæ orationis.

O benignissime pater, & quidem pater cōmunis omnium nostrum qui in te credimus, qui in

cælis à nobis filiis tuis, tam longe peregrinaris,
da quæso, qui tuus est in nos filios credentes as-
fectus, vt nomen tuum sanctificetur, vt quicquid
dicamus, faciamus, cogitemus, audiamus in tuam
gloriam transcribatur, vt nomē tuum in nobis
fiat sanctum. Eripe nos obsecro è regno Satanæ
regno omnium vitiorum, & transfer nos in re-
gnum tuum, regnum virtutum omnium gratia-
rum. T u a in nobis fiat voluntas, nostra volūtas
admodum vitiata est, adeò vt nihil nisi quod tibi
tillet, quærat, proinde tua fiat voluntas, tu nobis
scū, quicquid tuæ maiestati arriserit: si vobes nos
miseros, opulentos, fiat tua voluntas, non aliter
nobiscum in terris, atque in cælis, cum cælicolis
tuis. Panem nostrum quotidianum, panem Euan-
gelicæ doctrinæ, panem corporis C H R I S T I
da nobis, qui in hac scelerum lerna, inter tantas
cruces sine tuo pane durare non possumus. Da
verò nobis quotidie, quotidie enim nos iā à car-
ne, iam morte, iam diabolo delassamur, refocilla
ergo nos quotidie purissimo Euangelii pane, pa-
ne corporis C H R I S T I, qui nos se vno sibi
dere faciat, O pater, cum scias, quàm nemo
nostrum non multis obnoxius peccatis sit, re-
mitte noxas nostras, veluti remittimus illis, qui
aduersus nos delinquent. Et ne nos inducas in
tentationem, ne sinas nos vinci machinis tenta-
tionum. Sed libera nos à malo, ab omni quod
nobis malum dare potest. Amen.

PARAPHRASIS DOMINICAE

orationis Philippi Melancthonis.

Nihil maius, nihil efficacius oratione, id quod
CHRISTVS testatus est, Quicquid pete-
ritis, &c. Porro oraturos oportet sic affectos esse
Primum accendi promissione, Petite, & dabitur.
vt sentiant hanc esse voluntatē dei, qui velint exaudi-
endo testificari de se apud nos, & fidem nostram
corroborare. Hic est verē experiri voluntatem
patris erga nos.

Huc non peruenit iustitia mūdi, aut hypocrisis
operaria, quam prudentia mūdi, pietatem inter-
pretatur.

Deinde necesse est cor cernere, & sentire se
egere iuxta illud, Esuriētes impleuit. Quid enim
petas, si te egere nō existimes: ὁ ἄδικος est me-
ra, simulare preces: & fastidire, aut saturum esse:
& contemnere dona Dei, quæ petas.

PATER NOSTER.

Cum patrem vocas, fidendum est verē, quod
te respiciat, quod curæ sis ei.

QVI ES IN CAELIS

Esse in cælis, est implere omnia, regnare, præ-
sto adesse, alere, & gubernare, & vegetare omnia

Hic locus ad cognitionem creationis pertinet
Porro cognitio creationis est verē sentire, non
imagimaria phantasia, Deum adesse opitulatore
alentem, seruantem, &c.

‡ Hæc cum cor sentit, tū demū intelligis quid in-
terfit inter humanas de Deo opiniones & fidem

SANCTIFICETVR.

F Sicut primo præcepto exigitur vt cognosca-
mus Deū, ita primum hūc precamur vt cognosca-
mus. Et verbum S A N C T I F I C E T V R,
significat id quod cognoscatur.

Quomodo: Nos pro nostro iudicio & ratio-
nis arbitrio fingimus Deum nec verè iudicantē,
aut seuerè vlcitcentē, nec tā propinquū opitula-
torē, quā est re vera. Sic cogitat ratio, Non iudi-
cat tam crudeliter quā fingunt: non iuuat nos tā
benignè quā polliceri videntur Sacræ literæ,
Rogamus igitur vt ostendat nobis quā sit ve-
rè seuerus iudex, quomodo damnet, nostra abii-
ciat. Quā sit item propinquus seruator, opitula-
tor. Huc pertinent preces in psalmis: vbi ro-
gatur, vt vultum suum illustret super nos, id est
ostendat nobis.

ADVENIAT REGNVMTVVM.

Id est, tu regas nos. Valde inepti sunt, qui ima-
ginantur C H R I S T I regnum ad mortuos tā-
tum pertinere, cū dixerit Paulus, traditurum re-
gnū patri C H R I S T V M post iudiciū. Ergo
inter ea regnat, hoc est in viuis, id quod monet
propheta, Sedere C H R I S T V M in throno
Dauid: hoc est præsentēs iam regere. Precamur
itaq; vt cū Satan princeps mūdi, iā hūc, iam illū
subigat, excæcet, &c. Christus nos regno Sata-
næ ereptos, regat, ducat: ne temerè labamur, et
remus, &c. Sic ad Ephesios Paulus dicit nos trā-
ferri in regnum filii Dei ex regno tenebrarum:

FIAT VOLUNTAS TUA IN
terra sicut in cælo.

Id est, Fiat vt tibi obtemperemus, quemadmodum in cælo angeli obtemperant. christus, porro hæc opponit Ioannis vltimo, Alius accinget te, & ducet quò non vis. nos pro nostro iudicio & ratiõe aliàs aliã viuendi agendique rationẽ inimus. Precamur autem vt potius Dei voluntas de nobis fiat, quàm nostra. Nihil est miserabilius, quàm in omnibus rebus faciendis aut suscipiendis, consilio carnis vti.

Debemus esse vasa in quibus operetur Deus: nõ debemus eius voluntatẽ consiliis anteuertẽre Sic. C H R I S T V S nõ vlciscitur se, sed per mittit voluntati patris. Sic Paulus nõ proficiscitur ad Macedones nisi vocatus. ne morti quidẽ se obiicit, donec videt esse volũtatẽ Dei, Iosias bellũ suscipit, quanquã sanctus rex, præuertẽs voluntatẽ Dei: quare infœliciter succedit. Et hac de re præcipit Paulus, Quicquid fit non ex fide, peccatũ est, id est, nihil est suscipiẽdum quod nõ confidas Deo probari. Bonũ est viuere in deserto, at qui scis vtrum Deus approbet?

PANEM NOSTRVM Quotidianum

Id est omnia quæ sunt corpori necessaria, eruditionem, famã bonã, victum, valetudinem, &c. quorũ fit mẽtio, Matth. 6, hæc omnia addentur. Sed hĩc vide qualem velit esse fidẽ in nobis, nepe quæ sentiat verẽ illa diuinitus dari iuxta illũ Matth. 6. locum: & Psal. Tu das escam, &c.

Porro hic explora pectus tuum: planè senties
ita statuere pectus, hæc vel fortè obuenire vel
parari humana industria.

Hanc impietatem damnat ac iudicat Euange-
liùs: quare frustra orabis si fides desit: si negat pe-
ctus, illa à Deo dari.

DIMITTE DEBITA.

Quum petimus dimitti debita, sentiendum est,
verè velle Deum ignoscere nobis. Hic te rursus
admoueo impietatis tuæ: nã cordi nihil minus
persuaseris, quàm verè Deum serió ignoscere:
Propterea & signum adiectum est, quo testatur
Deus de sua voluntate, in quo confirmat imbez-
cillitatem & diffidentiam nostram. Quod signa
Remittenti remittuntur.

NE NOS IN DVCAS IN

tentationem.

Hic memineris loci τοῦ πειρασμοῦ, Diabolus tã
quam leo rugiēs circuit, quærens quem deuoret.
Ergo cum huusmodi insidiis vallati sumus, pre-
camur, ne labi nos sinat pater. Præcamur autem
non vt ne tentemur, sed ne in tentatione succum
bamus: quemadmodum Iob seruatus est.

SED LIBERA NOS A MALO.

Rogamus eripi ab omnibus mundi malis, &
versari in malis mundi profitemur. Amen.

QVIBVS STVDIIS IUVENES

occupari debeant.

Hic nõ opus est recēlere prophana studia, quibus
iuuentus se exornare debet: cū Fabius, Rhodolus

phus Agricola, Erasmus, optimarum literarum principes, multis libris copiosissime persequantur. Nos ea tantum referemus, quae ad excolendam vitam formandosque mores faciunt.

PIETAS.

In primis puero curae sit pietas, quae est rectus Dei cultus, qui constat fide, amore, spe, erga Deum indubitatissima. De pietate ita loquitur Paulus, pri. ad Thimot. 4. Exerce te temetipsum ad pietatem: nam pietas ad omnia utilis est, ut quae promissiones habeat vitae praesentis, & futurae.

SACRARVM LITERARVM

studium

Iuuenis Sacras literas nocturna verset manu, versetque diurna: simul quod nihil ad confirmandas conscientias melius sit: simul quod ex his aduersus omnia vitiorum genera, praesentissimam antidotum reperiat. Si te vexat vesana libido, utilis erit locus Pauli prima ad Corinth. 6, Fugite fornicationem: omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est. sed qui fornicatur, in proprium corpus peccat. Et ille, prima ad Thessalonicenses quarto, Haec est voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstineatis a fornicatione. Hi & similes loci sanae libidinis incendia restinguunt. nec enim literae Sacrae moent solum: sed & robur faciendi, quod moent per spiritum sanctum suppeditant. Quod si prorsus libidini nullis Sacris literis imperare potes, duc uxorem: melius enim est $\gamma\alpha\mu\eta\tau\alpha\iota$, quam

b. i.

προσῆται, vt Paulus prima ad Corinthios 7.
inquit, Si te linguæ petulentia, linguæ obscœni
tas sollicitat, reputa quod dixerit CHRISTVS,
De omni verbo otioso rationem reddetis. Reuo
ca in memoriã quod scribit Paulus ad Ephesios
quarto, Omnis sermo spurcus ex ore vestro ne
procedat: sed si quis est bonus ad ædificationem:
Si ludibundi tui sunt oculi, si mulierum & virgi
num amoris illices, reputa illud quod dixit I E
S V S C H R I S T V S Matth. 5, At ego dico
vobis quòd quicùq; aspexerit vxorẽ alterius, ad
concupiscendã eam, iã adulteriũ cum ea cõmisit
in corde. Ad Paulus prima ad Corinthios sexto
dicit, Neq; scortatores, neq; adulteri, regni Dei
hæreditatem accipient. Si lubenter ebrius es, co
gita quod C H R I S T V S Lucæ vicesimo 1.
dicat, Ne grauëtur corda vestra crapula & ebrĩ
etate. Succurrat illud Pauli prima Corinthiorũ
6, Ebriosi, regni Dei hæreditatem nõ accipient:

S T V D I A V O C A T I O N I S .

Ioannis vltimo dicit C H R I S T V S ad Petrũ
sollicitum, quid iam cum Iohãne futurum esset,
Si eum velim manere donec veniam, quid ad te:
tu me sequeris. Paulus prima ad Corinthios 7.
Vnusquisque in eo, in quo vocatus est, maneat.
hi loci nihil aliud volunt, nisi vt quilibet suæ
vocationis curam sumat. Si iuuenis es, si huic vel
isti studio destinatus, tuæ iuuentutis, tui studii
rationẽ persequere, vt cum diligentissimẽ. Iuue
tutis verò sic rationem habueris, Si deũ patrẽm

omnium misericordiam imploraueris, quo per spiritum suum vitam tuam ab omni labe impollutam custodiat. Iuuentutis rationem habebis, si caueris ne malorum contubernio corrumparis: ne mulierum astu ad prauam libidinem alliciaris, quae & te perdat, & patrimonium effundat. Studii vero curam habere uideberis, si uel medicinae, uel iurisprudentiae, uel denique sacrae Theologiae studio destinatus, totus in hoc sis, ut parentum expectationi facias factis. Porro si & uitae rationem, & studiorum curam habueris, credes te tantum Deo placere, quam si quotidie ἐπιλαύσεις totum Psalterium pernumerares. Ecclesia. 9. Omni tempore sint uestimenta tua candida hoc est, omnia quae facis, in fide facito, ut Paulus exponit, persuasus haec deo placere, quam quae maxime

OBSERVATIO HOMINUM

Iuuenes, seniores ut patres obseruent: iuniores ut fratres: mulieres natum grandiores, ut matres: iuniores ut sorores, cum omni castitate honorabunt & uiduas, quae uere uiduae sunt, prima ad Timotheum quinto. Non opus est hic admonere iuuenes, ut parentibus, praecceptoribus obtemperent, his iustum honoris pensum persoluant, cum supra in τῶν ἐκκαλήγου legibus ea & doceantur & iubeantur

QUORUM consuetudo vitanda.

Hic omitto varias prophanorum scriptorum sententias, quae docent, nos tales esse, quales illi sunt, quibus cum congregamur. Audiamus CHRISTUM, quorum contubernium nos fugere uelit, Matth. septimo, Attendite a falsis prophetis. Et

Luca duodecimo, Caueat à fermento Phariſaorū quod eſt hypocriſis. Hic diſcant iuuenes quorū in primis coſuetudinē, quorum doctrinam vitare debeant, nempe. *Λευſοτης οφνητος*. hoc eſt illorū qui ſe prophetas quidē, hoc eſt, veros verbi diuini interpretes oſtentant, ſed nihil minus ſunt, quā̄m quod pollicentur Viſionem enim mē dacen), & diuinationē fraudulentā & ſeductionē cordis ſui prophetant. Iere. 14, Docet & cauendum à fermento Phariſaorum, hoc eſt, doctrina falſa, corrupta. Nihil enim peſtilentius peruerſa doctrina, vt quæ optimam partem hominis, cor, inficit, quo infecto, totus homo nihil ſe diſgnū vel dicit, vel facit. Fugiet Iuuenis illorum commercia, quibus non niſi de Venere, ſcortatione ſermo eſt, hi ſancē, veluti Cetiæ nubes, ita & illos quibuscū rem habent, in eadem ſpūritiam attrahunt. Exemplis vterer, niſi res ipſa oſtēderet multo verius eſſe, quā̄m vellemus. Nec multum rei habebit cum illis, qui non niſi bella iactant, quibus citius Mars quā̄m Pallas in ore eſt. Breuiter, illos declinabit, qui ſe non meliorem, ſed deteriorem facere poſſunt.

L I N G V A.

In primis curet Iuuenis vt lingua ſua commode vtatur. Vt olla tinnitu, ita ex lingua cor hominis cognoscitur, Paulus ad Ephēſi. 4, Omnis ſermo, inquit, ſpurcus ne ex ore procedat, ſed ſiquis eſt bonus, ad ædificationes. Auditis Iuuenes ſermones ſpurcos non proferēdos, quod mentē

aliorum quibus cum sumus, offendat. Scite enim Poeta quidam dixit, Verba mouent animos. Loquendus verò sermo bonus ad ædificationem, hoc est loquendum est illud, quod in rem proximi esse potest, veluti est sermo de Sacris literis, de honestis literarum studiis, hic sermo bonus est, hic sermo, *δικροδ'ομει*.

EXECRATIO.

Hic horreo dicere de execrationibus, quibus Iuuenes se iuxta ac aliorum capita deuouet. Inter alias verò execrationes, illa est facile horribilissima, Das mich, das dich, gots marter schende. O bone I E S V, debetne tua passio nobis opprobrio esse, quæ omnem gloriam inuexit? Apage cum istis nebulonibus, qui salutare illud *λασρηιον* vt Paulina voce vtatur, in suum aliorumque interitum vertunt. Animaduertitur legibus imperatoris in illos qui maiestatem regiam lædunt. Ecquid non etiam in illos nefarios publicis legibus animaduertunt magistratus? qui regem regum, dominorum dominum I E S V M C H R I S T V M, tam magna execratione dehonestant? Moses non vult vt maledicatur principi populi, ecquid non illos maledicos C H R I S T I in vrbe toleramus? Prætereò hinc alias execrationes, quæ non parum quoque horribiles auditu sunt. At Iuuenes boni, mernerint illius, quod Paulus ad Ephesios quarto scribit, Maledicentia tollatur de ore vestro. & illius ad Colossenses tertio, Omnem deponite maledicentiam de ore vestro.

INSIGNES LOCI E SCRIP

pturis sanctis.

Ad Romanos 4,

Qui traditus fuit propter peccata nostra, & excitatus propter iustificationem nostri.

Ad Romanos 6,

An ignoratis, quod quicumque baptizati sumus in CHRISTVM IESVM, in mortem eius baptizati sumus: Sepulci igitur sumus una cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum excitatus est CHRISTVS ex mortuis per gloriam patris, ita & nos in novitate vite ambulemus.

Iohannis 3,

Qui credit in me, non condemnatur, qui vero non credit, iam condemnatus est: quia non credit in nomen unigeniti filii Dei.

Iohannis 14,

Ego sum via, & veritas, & vita. Nemo venit ad patrem nisi per me.

Eodem capite,

Non relinquam vos orphanos.

Iohannis 15,

Vos amici mei estis, si feceritis, quaecumque ego precipio vobis.

Iohannis 16.

Quaecumque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.

Prima ad Corinth. 1.

Ex eodem autem vos estis in CHRISTO IESU, qui factus fuit nobis sapientia à Deo, iustitiaque.

& sanctificatio & redemptio.

Prima ad Corinth. 7.

Propter supra vitanda, suā quisque uxore habeat

Ad Galat. 2,

Et nos in CHRISTVM IESVM cre-
didimus vt iustificemur ex fide CHRISTI, &
non ex operibus legis. Propterea quod non iusti-
ficabitur ex operibus legis omnis caro.

Ad Galat. 6,

Inuicem alii aliorum onera portate, & sic cō-
plete legem CHRISTI.

Iacobi 2,

Quemadmodum corpus absque spiritu mor-
tuum est, ita & fides absque factis mortua est.

Ad Roma. 12,

Precationi instantes, necessitatibus sanctorū
communicantes, hospitalitatem sectantes, bene
loquamini de iis, qui vos insectantur. Gaudete
cum gaudentibus, flete cum flentibus.

Ad Roma. 13,

Omnis anima potestatibus excellentibus
subdita sit. Non enim est potestas, nisi à Deo.

Matthæi. 22,

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari: & quæ sunt
Dei, Deo.

Prima Petri 2,

Christus afflictus est pro nobis, qui peccata nos-
tra ipse pertulit in corpore suo super lignum.

Prima ad Corinth. 15,

Absorpta est mors in victoriam. Vbi tuus mors

b.iiii.

aculeus: vbi tua infernē victoriā? Sed deo gratiā
qui dedit nobis victoriā per dominum IESVM
CHRISTVM.

AD CHRISTVM ORATIO.

Vulnera, flagra, crucem qui pro me Christe
tulisti
Fer mihi præsentem tempore mortis opem.

*Diutius de se habere ab eis, ut inno
et multum de me, huius unum p.
gnum*

Vnus est enim deus, qui vult adorari & coli so-
lus, qui solus ministrat omnibus omnia.

DE DILIGENTIA ADHIBEN- DA IN LVDO.

Libenter ausculta.

Et quod agis, toto pectore agito.

Responde verecunde.

Praua non mordicus confuta, sed verecunde.

Ante omnia caue, ne meritò vapules,

Ne quid dicto factòve vel præceptorem offensã
das, vel sodales tuos.

Disputantem contra te, magis doce quàm vince
Lectiõne assidua, pectus tuam bibliothecam fac

CHRISTI.

Ab infantia disce sacras literas.

Prolectiõne quotidiana pensum fixum habeto.

Neque antè somno indulgeas, quàm præclaris

aliquod sententiis pectoris calathú obliueris

Interdum siquid de pèso lectiõnis omissum, mul-
tam tibi iniungito.

Disce certis quibusdã ingeniis assuescere & in-
niti, quæ exprimas.

Probatiores autem legito semper.

Non abscedat dies in qua non aliquid adicias,
vt melior fias.

Nam eloquentiæ tantum studere, vt eruditione
doctior fias, non melior, diabolicum est.

Prodest eloquentia, si virtus fuerit magistra.

Et mores dicentis sunt qui persuadēt, non oratio.
Authores quibus paratur eloquētia sunt, Cicero
Terentius, Gellius, Quintilianus, Sallustius,
Erasmus. His præcipuē velut principibus elo-
quentiæ nitendum est.

Terentium quosdam audio contempnere & ve-
tare ne pueris prælegatur, sed eos qui nunquā
afsecuti sunt Terentium.

Neque nos vnquā passim, & absque delectu om-
nes poetas probauimus.

In disciplinis quoque liberalibus. Item in Geo-
graphia, historiis, & in studiis linguarum con-
uenit saltem prima elementa attingere in pue-
ritia, sed de hoc aliās.

DE REDITV EX LVDO.

Dimissus à ludo, domum propera rursus, nec in
platea moram feceris.

Domi siquid est obsequii præstandum parenti-
bus, diligenter obi.

Quòd si vacat tecum repetere quod prælectum
est in schola, repete.

Nihil enim in vita pretiosius tempore.

Cogita enim quòd irrecuperabile est, & perit,
& quòd transigitur.

Vbi hora ingruerit prandii, mensam adornato,

DE APPARATV MENSÆ.

Mensam in tempore adornato, sed ante appa-
ratum, pocula diligenter mundato.

Mensæ primū supponitur mappa.
Inde circulus æreus.
Proximè salina.
Post hæc orbes.
Ad postremum panis.
De poculorum appositioe patriam imitare. Nā
hīc variant regiones.

CONSECRATIO MENSÆ

ex Chrysofomo.

Benedictus deus qui me pascis à iuuentute mea,
qui cibum præbes omni cārni, reple lætitiā &
gaudio corda nostra, vt affatim quod satis est
habētes, abundemus in omne opus bonum in
C H R I S T O I E S U domino nostro, cum
quo tibi gloria, honor & imperiū, cum sancto
spiritu in omne æuum. Amen.

Pater noster qui es in cælis, &c.

Alia consecratio breuis.

Quicquid apositum est, & quicquid apponetur,
foelix ac sacrum esse iubeat, sua qui benignitate
pascit vniuersa. Amen.

DE REMOTIONE MENSÆ

Eodem autem modo quo apparatus, ita & remo-
uetur mensa,

Orbes colligentur primū,

Post hæc, salīmenta & sal.

Inde caseus vel quicquid aliud est, *πρωμῶν*,
id est secundarum mensarum.

At vltimum, vnā cū pane remouetur & mappa.

HYMNVS ET GRATIARVM

actio post sumptum cibum.

Gloria tibi domine, gloria tibi sancte, gloria tibi rex, quoniam dedisti nobis escas, imple nos gaudio & lætitia in spiritu sancto, vt inueniamur in conspectu tuo acceptabiles, nec pudeamus, quando reddes vnicuique secundum opera sua.

Amen. Pater noster, &c.

Alia gratiarum actio.

Gratias agimus tibi pater cælestis, qui tua ineffabili potentia condidisti omnia tua inscrutabili sapientia gubernas vniuersa, tua inexhausta bonitate cuncta pascis ac vegetas, largire filiis tuis, vel aliquando regū bibant in regno tuo nectar illud immortalitatis, quod promisisti, ac præparasti verè diligētibus te. Per IESVM

CHRISTVM. Amen. Pater noster.

DE GESTIBVS IN MI-

nisterio mensæ.

Erectus & compositis pedibus sta, sollicite animaduertens ne desit quid. Et cum infundendum siue quid porrigendum, apponendum, aut tollendum, ciuilitè id feceris.

Amandatus aliquò, reditum matura.

Ante & post epulas deo benedicas, & consecrationem recitabis.

Astans non turbabis vel interturbabis aliorū sermonē: sed interrogatus, breuiter respondeo.

Cantharos & vasa ne per obliuionē confundas,

m. l. 2. 3.
m. l. 2. 3. vt alterum fundas pro altero, si varia sunt vina.
Salis ne obliuiscitor.

m. l. 2. 3.
m. l. 2. 3. Scissum vel contractum mensæ ne apponito.
Internoctu sub cœnam aduigilato, attentè pro
emungendis lucernis, & ne quid sædi odoris
in nares redoleat conuiuantium.

Emungens ne extinguito.

Sed nec assuesces etiam quicquid de mensa res
motum est, vel reconditum domi habetur, ab-
ligurare.

Actis gratis, & sublatis omnibus, siquid vacat,
lusu quopiam honesto animum laxa cû sodali-
bus donec hora reuocet in ludum à lusu

DE MORIBVS OBSERVANDIS
in conuiuio.

Si autem contingat, vt ipse quoque mensæ accū-
bas, hæc obseruabis,

In primis vngues præscissos habeto.

Manus lauato.

Ereclius accumbito: *z. h. t. m. t.*

Hospiti collocanti acquieueris.

Ebrietatem fuge.

Sobrius esto.

Sic præbebis hilarem te, vt semper memineris
quid deceat ætatem tuam.

Potremus omnium admoueto manum patinæ

Siquid datur lautius, recusato modeste.

Si instabitur, accipe. & gratias age.

Mox decerpta portiuncula, quod reliquum est,
illi reddito, aut alicui proxime accumbenti.

Alterius tamen vxori, marito affidentē, nihil reddideris.

Similiter principi, aut magnati nihil reddideris.
Parenti, amico, cognatis licet frangere, & distribuere quæ optima videntur.

Siquid lautius ministratur, vt hepar piscium, & alia quædam, partius gustaueris, & reliquum distribuas.

Siquis præbibeat tibi, hilariter illi bene precator, sed ipse bibito modice. Si non sitis, tamen ad moueto cyathum labiis.

Arride loquentibus.

Ipse nequid loquere, nisi rogatus.

Siquid obscæni dicetur, ne arride: sed compone vultum quasi non intelligas.

Ne cui in mensa obrectato.

Ne cui temet anteponito.

Ne tua iactato.

Ne aliena despicio,

Esto comis erga tenuis fortunæ sodales.

Deserto neminem.

Ne sis lingua futili.

Ita fiet, vt sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.

Si videris conuiuium esse prolixius, precatus veniam, ac salutatis conuiuii, subducito te à mensa. Panem pectore ne proscideris.

Digitulos, proscindens cultro, ne apposueris.

Quæ ante & iuxta te posita sunt edito.

Decerpturus ex catino quippiâ, summo cultro

comprehendito.

Ne, ut sus, effundas te supra cibum.

Ne confundas, vel turbaueris præsertim digitis
quæ posita sunt in catino.

Oua manducaturus, panem conscindito frustilla
rim prius, Verùm nequid præterfluat curabis

Maturè edes ouum.

Testas non contractas in catinum reiicito.

Inter edendum ouum non potabis

Comesturus, thoracè præseruabis ne cõmacules

Piper quoque edens digitos non prædinges.

Suprema labia, aut nasum manica non emuges
inter epulandum.

Nasum non absterges, nisi stropheolo, idque ci
uuliter & modeste.

Mucum digito non excalpes.

Salino digitos ne indas, neve salfamentis & pi-
peratis omnibus.

Buccellas ne nimis dẽsas sumito, vel amplas, sed
singulas conscindito.

Ex ore nihil extraxeris in orbem:

Caput inter epulas ne scalpito.

Omnis cachinnus effusus in conuiuio turpis est.

Potaturus duobus digitulus labra suprema ab-
tergito.

Non appareat supernatans in poculo tuo sagi-
men aut pinguedo.

Sed neque cibum habens in ore, & necdum vo-
rato potabis.

Simul & mandere & loqui rusticum.

Sc̄rare similiter, aut oscitare, aut expuere cre-
brius, similiter inciuile habetur.

Agreste & ethnicum est, in supremo cubito re-
cumbere.

Panem tinctū vino edere ex poculo, in cœtu ho-
minum ridiculum est.

Non recumbas in dorso supinus.

Cochleari quantum fatis est haurito & sorbeto.

Inter sorbendū nihil distilles, neque bis vno hau-
stu sorpseris.

Donec māderis & glutineris ne sorbeas iterum

Caninum est immensos bolos vorare, & ossa ro-
dere.

In ossibus siquid pulpamenti hæret, modestè
cultro proscindito.

Alii verò conuiuæ quid præcerpāt, vel appositū
habeant, ne temere circumspēctaueris.

Quod semel dentibus demorsum ac rosūm, pa-
ropfidi ne inferas.

Italica, & Gallienſi ciuilitas est, sed apud Ger-
manos turpis, ossium & eduliorum quilibet
sub mensam deiicere.

Indecēs quoque vnguibus, lingua aut cultro re-
purgare dētes: sed agendū id est extra cōuiuū

DE HIS QVAE POST PRANDIUM.

Compositis & remotis omnibus, atque gratiis
actis, siquid vacat, lusu quopiam honesto laxa-
cum sodalibus animum, donec hora reuocet à
lusu in ludum.

Ad lectionem adis rursus in tempore, totis vir-
tutibus hoc agens quod postulat locus.

DE REFECTIONE PRIVATA:

Cibus sit temperatus ac tempestivus.

Prande liberalius.

Cœna parcius.

Cibi vel potus non quantum libidini, sed quan-
tum naturæ satis est sume.

Præsus hilariter quædam facito.

Sub cœnam paulisper ambula.

Cœnatorus idem facito.

Ieiunus studebis ac scribes.

DE PRÆCEPTORE ELIGEN- do, & obedientia illi exhibenda

Præceptorem tibi deligas quàm eruditissimum.

Neque enim fieri potest, ut is rectè quæquæ eru-
diat, qui sit ipse ineruditus.

Quem simul atque nactus fueris, fac modis om-
nibus efficias, ut ille patris in te, tu filii vicif-
sim in illum induas affectum.

Neque minorem enim honorem debemus iis, à
quibus rectè viuendi rationem, quàm à quibus
viuendi initia sumpsimus.

Alioquin credito te frustra literatum præcepto-
rem habiturum, nisi habueris & amicum.

Deinde, ut te illi attentum, & assiduum præbeas

Optima quæque statim ac primùm dice.

Extremæ est dementiæ discere dediscenda.

Præceptorem interpretantem, non attentus mo-

do, sed & audis auscultato, ^{ex hoc or}
Non contentus impigre sequi disserentem, ali-
quoties prauolare contende.

Omnia illius dicta memoriae, praecipua etiam li-
teris mandabis, fidelissimis vocum custodibus.
Noli committere, vt codices eruditos habeas
ipse ineruditus.

Audita ne effluant. aut apud te, aut apud alios
retracta:

Diem in horas partire, quibus certa habeas qua
legas.

Nec his contentus, aliquam temporis partem ta-
cita cogitationi tribuere memento.

Confligatio, & tanquam palaestra ingeniorum
neruos animi praecipue tum ostendit, tum ex-
citat, tum adauget.

Nocturnas lucubrationes atque intepestina stu-
dia fugito. Nam & ingenium extinguunt, & va-
letudinem vehementer offendunt.

Aurora musis amica est, apta studiis.

DE RATIONE STVDII EX RO-
dolpho Agricola.

In studiis formandis duo praecipue spectanda
sunt:

Primum quod studiorum genus maxime sectari
velis. Secundum, qua ratione, in eo quod ele-
geris, plurimum efficias.

De primo, si facultatum vberior copia, & foelici-
or ingenii vis tributa est, quantum in te est, to-
tis viribus ad optima te conferto.

Optima autem sunt studia linguarū, Poesis, Oratoria, Geographia, Medicina, Historiæ, & cognitio Sacrarum literarum.

Steriles & ieiuniæ scientiæ sunt, quas vocamus artes, ius canonicū, Barbaries grammaticarū, & Sophistica philosophorū: quæ miseras adolescentium onerant aures, & meliorē ingenii spē in plerisque tenerioribus adhuc annis, velut in herba enecant.

Meliores artes sic rectē ab infantia discas, si quod apud probatos authores legeris, id ipsum quā maxime propriis, & idem significantibus verbis reddere vernaculo sermone coneris: ut quoties dicendum tibi aliquid est, aut scribendū, quando concipiendis verbis apud animum tuum, sese quo natura fert, vernaculus sermo protulerit, statim quoque Latina verba iā pridem illi hoc vsu accommodata sequantur

Ad hæc si scribere voles, optimum erit id ipsum quā plenissimē, rectissimēque patrio sermone intra animū tuū formare: deinde Latinis purē, propriēque id significantibus explicare. sic fiet ut omnia apertē, & quā maxime planē dicantur. Et alia multa in epistola, quam de formando studio authoris scripsit elegantissimam:

QVAE SIGNA OPTIMAE

indolis, ex Erasmo atque Politiano.

Magistris dare operam non assiduam modo, sed alacrem

Doctioribus condiscipulis se adiungere.
Et quos moribus vel tamæ obfore credat, ab eorum consuetudine penitus abstinere.

Nullum cum alius certamen habere, nisi de literis, ac de us perpetuum.

Facile percipere quæ traduntur, retinere fideliter, imitari foeliciter, pronuntiare eleganter.

Vt caueat ne loquendo præcipitet sermonē, aut hæsitet lingua, aut palato immurmuret. Sed distincte, clare, articulatéque singula verba proferre consuescat.

Vt pudeat ab aliis superari, imò magis præuolare contendat.

Emendatus non irascatur: laudatus gaudeat.

Vt studeat ne quid ineptum, immodestū, improbum siue durum in se appareat.

Ne inuerecunda frons elatum superciliū, licentes oculis proteruior lingua siue inconstans vultus notari possit.

Et non aliquid postremo vel in facie tota, vel in gestu, vel in situ, vel in incessu quod offēdat quod molestum aut ødiosum esse possit.

MODVS REPETENDÆ

lectionis ex Erasmo.

Quibusdam prima ac vnica ferè cura est, statim ad verbum ediscere, quod equidem non probo. Est enim tum magni laboris, tum fructus propè nullius. Quorsum enim attinet psittaci more verba non intellecta reddere? Commodiorem igitur viam accipe.

Lectionem quidem auditam continuo releges,
ita ut vniuersam sententiam paulo altius ani-
mo infigas.

Deinde a calce rursus ad caput redibis, & singu-
la verba excutere incipias, ea duntaxat inquir-
rens, quæ ad grammaticam curam attinent: vi-
delicet, si quod verbum obscuræ, aut ancipitis de-
riuationis, si heteroclitæ coniugationis, quod
supinum, quod præteritum faciat, quos habeat ma-
iores, quos nepotes, quam constructionem, quid
significet, & huiusmodi nonnulla,

Hoc ubi egeris, rursus de integro percurrito,
ea iam potissimum inquirens, quæ ad artificium
rhetoricum spectant.

Siquid venustius, siquid elegantius, siquid concin-
nius dictum videbitur, annotabis indice, aut
asterisco apposito.

Verborum compositionem inspicias, orationis de-
cora scrutabere. Authoris consilium indaga-
bis, qua quidque ratione dixerit.

Ubi qui te delectauerit vehementius, caue præ-
ter casam (quod aiunt) fugias. Fige pedem, ac
abs te ipso rationem exigere, quare tantopere sis
ea ratione delectatus: cur non ex cæteris quos
que parè cœperis voluptatem. Inuenere te acu-
mine, aut exornatione aliqua oratoria, aut com-
positionis harmonia, aut (ne omnia persequar)
simili quadam causa commotum fuisse.

Quod si aliquod adagiū, siqua sententia, siquod

prouerbum vetus, si qua historia, si qua fabula
si qua similitudo non inepta, si quid breuiter, acu
te, aut alioqui ingeniose dictum esse videbitur
id tanquam thesaurum quendam animo dilige
ter reponendum ducito ad vsum & imitatio
nem.

His diligenter curatis, ne pigeat quarto iterare.
Nam hoc habent eruditoru viroꝝ, summo inge
nio, summis vigiliis elucubrata scripta, vt mis
siles relecta magis magisque placeant, semper
que admiratori suo nouu miraculu ostendant.
Id quod tibi in tabula tua sæpenumero, nec sine
caussa laudata, euenire solet, quod antea non
animaduertisses, idẽ tibi multo amplius in boꝝ
nis authoribus eueniet.

Releges igitur quarto, ac quæ ad philosophiam,
maxime verò Ethicẽ referri posse videantur,
circumspicies, si quod exemplum quod moribus
accommodari possit.

Quid autem est, de quo non vel exemplum viuẽ
di, vel imago quædam, vel occasio sumi queat
Nam aliorum pulchre ac turpiter factis, quid de
ceat, quid non iuxta videbimus.

Hæc si facies, iã vel edidiceris, quãquã aliud egisti
Tum demum, si libet, ad ediscendi laborem acce
dito, qui tum aut nullus erit, aut certe perquam
exiguo.

Quid deinde? Restat vt cum studiosis congrega
ris, tuas annotationes in medium proferas, vi
cissimque illorum audias, alia laudabis, alia re

prehendes, tua partim defendes, partim castigari permittes.

Postremò quod in aliis laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis.

Item à lectione subinde surgas, ac tecum inambulans, quæ legeris, repetas.

DE GESTIBVS IN LVDIS ET re creatione animi.

Interdum animus laxandus à studio, remittendusque est.

Id efficitur honestis ludis & laxamentis.

Laxamenta honesta sunt, quæ pueros decent: trochus, pila, globi, agitatio corporis, cursus, ludus sphaera, saltus.

Saltus genera sunt: saltus locustarum, vtraque tibia, iunctis pedibus, vnica tibia.

Probatur & palaestra, & gladiatoria, si in praesentia praëceptoris & absque inuidia fiat.

Natandi artis praestat spectatorem esse potius, quàm actorem.

Praestat & in cantionibus, & instrumentis musicalibus ingeniù exercere: quo delectamento nihil ciuilius, nihil musis magis accommodù

Ludi prohibiti, sunt alea, tessera, carthæ, natate in aquis, & si qui sunt alii huius generis, ganeonum exercitamenta.

Decorant ludum grauitas, honesta lætitia, viuacitas, vigor animi, ordo, charitas mutua, ingenuè & legitimè ludere, virtute non fraude, vincere.

Dehonestant ludum nimia insolentia, clamor, infania, immoderata & stultæ gesticationes, nimia turba, dolus malus.

In honestis ludis pulchrum est arte vincere, Et si quilibet locum suum graui ter tuetur.

Hanc gratiam conciliat quibusdam lætioris quæstus ipes.

Leges ludorum hæ sunt, ne quis inter ludendū natua aut vernacula lingua loquatur, sed vel ea quæ familiaris minus est, inde fiet vt & ludendo discatur.

Longe vtilissimum fuerit statuta mercede, certatim ex authoribus aliquid recitare.

Id fieri curabit diligens præceptor.

MONITORIA IN COMMVNIBUS CONGRESSIBUS.

Quoties alloquitur te quispiam, cui debes honorem, compone te in rectum corporis statum.

Aperi caput.

Vultus sit nec tristis, nec toruus, nec impudens, nec proteruus, nec instabilis, sed hilari modestia temperatus, oculi verecundi, semper intenti in eū cui loqueris. iuncti pedes, quietæ manus
Nec vacilles alternis tibus, nec sint gesticulosæ manus.

Nec mordeto labra.

Nec scalpito caput.

Nec fodito aures.

Vestis item ad decorum componatur.

Totus cultus, vultus, gestus, & habitus corporis
ingenuam modestiam, & verecundam indolē
præ se ferat.

Ne sis inepte loquax aut præceps.

Nec vagetur animus interim, sed sis attentus
quid ille dicat.

Siquid erit respōdendū, id facito paucis, & puden
ter, subinde præfatus honorem: nonnunquam
* & addito cognomento honoris gratia.

Atque identidem modice flectas alterum genu,
præsertim vbi responsum absolueris.

Nec abeas nisi præfatus veniam, aut ab ipso die
missus.

DE VITANDO PRAVORVM confortio.

Adiuuat & profectum bonæ educationis, prauo
rum confortia vitare.

De his sic admonet Salomon, Fili mi si te lactau
erint peccatores, ne acquiescas eis.

Ne delecteris in semitis impiorum.

Nec tibi placeat malorum via.

Et Paulus, Corruptunt bonos mores colloquia
praua.

Et, Modicum fermentum totam massam cor
rumpit.

DE BONORVM SOCIETATE ambienda.

Nullibi libentius verferis, quàm in conspectu
magistrorum.

Doctiores & modestiores condiscipulos humanitate tibi & obsequio deuincito.

Nam hoc omnium maximè conducit ad eruditionem, si quis cum studiosis & eruditis assiduam & domesticam consuetudinè agere possit.

DE VERECUNDIA .ADHIBENDA in incessu.

Sunt qui sensim ambulando gressus imitantur histrionum, & quasi fercula pomparum portantium, & quotiescunque gradum transferunt, modulos quosdam seruare videntur, horum gressum, vt pestem, fugito.

Nec cursim nimis ambules, nisi cum causa existat alicuius periculi, vel iustæ necessitatis, sed nec lentè nimis.

Est gressus probabilis, in quo est species auctoritatis, grauitatisque pondus, tranquillitatis vestigium. hunc imitare.

In summa, Motus sit purus & simplex.

Nihil fucatum & affectatum placet.

Motum natura informet.

Siquid autem in natura vitii est, industria emendet.

Vt ars desit, non etiam desit correctio.

vale
DE PVDICITIA ET CASTITATE

stitate

Verecundiæ pudicitia proxima est, quæ nunquam tutius retinetur, quam per verecundiâ & oculorum industriam, vt intueri impudicè mulierem

res parvipendas, non vt execreris sexum, sed
vt effugas flagitium.

DE VESTITV.

Investitu mediocritas, & decentia plurimum
commendatur.

Sint igitur vestes nec pretiosæ nimis, nec nimis
foruidæ, sed quæ publicam honestatem deceât
Semper hæreat hoc Ouidianum, Procul sint à te
iuuenes, vt foemina, compti.

DE NVTRITIONE COMAE.

De hoc audi statutum Apostoli, Vir si comâ nu-
triat, ignominia est illi, mulier vero si comam
nutriat, gloria est illi, quoniã capilli ei pro ve-
lamine dati sunt.

Vir autem non debet velare caput suum, quoniã
est imago & gloria dei.

MONITORIA AD CIVILI-

tatem & conuictum humanum.

Principio eum animû obrine, qui nihil acerbum
nihil durum existimet, quod sit honestum.

Qui nullo vel metu deterritus vel spe captus ab
officio deflectatur.

Quàm optimos tibi adiungito.

Malos ne laceffito.

Tua ne iactes.

Alicna ne carpas, aut despicias.

Fac cum omnibus sis ante ferendus, ipse te præ-
feras nemini.

Cum bonis, officiis certa.

Nemini aduerferis.

Neminem deferto. *vel, seigne*

Esto comis etiam erga tenuis fortunæ sodales.

Omnibus te affabilem præbeto.

Domi hilaris.

Foris compositus.

Nemini tua arcana committas, memor quæ sal

lax sit multorum amicitia. *ne præbeas tui*

Beneficium confers libenter. *aut una munda*

Inuitus accipe. *vel mortui*

Gloriam si contemnes, ultrò te sequentis in te

queris, fugiet sequentem.

Ne capta laudaris, sed fac laudanda. *frunitione talis*

Cum potentibus, aut nulla sit consuetudo, aut

comis.

Nullus sumptus tibi sit pretiosior temporis.

DE DISCRETIONE IN STVDIIS.

Contentione immodica obruntur ingenia discentium.

Affiduitas verò & mediocritate perdurat, & quotidianis exercitationibus maiorem opinionem ac ceruum accumulatur.

Satieta cum omnibus in rebus, tum præcipue in literis nihil est perniciosius.

DE REDITV POST HORAS pomeridianas ad domum.

Domum reuersus, idem ages quod ante prædiu;

DE HIS QUAE POST COENAM

A coena suauibus fabulis temet oblecta.

Mox prosperam noctem parentibus precatus & familiae, mature te conferto ad nidum.

Illic flexis ante lectum genibus, tecum reputa quibus studiis dies tibi peractus sit.

Siquid est grauioris admissi, CHRISTI clamentiam implora, ut ignoscat: pollicereque meliora. Sinihil est, age gratias illius beneficentiae, quod te seruarit ab omni vitio.

Deinde toto pectore, te illi commendato, ut protegat ab insidiis mali genii, & ab obscenis somniis.

His factis lectum ingressus modeste te componito in somnum.

Neque pronus cubueris, neque supinus: sed primum lateri dextro innitens, brachiis ita transuersim complicatis, ut pectus muniant figura crucis, dextera manu sinistro admota humero, leua dextro.

DE MEDITATIONE IN LECTO

Et sub requiem nocturnam.

Sub somnum exquisiti quippiam ac dignum memoriam legito, de eo cogitantem sopor opprimat.

Id experrectus a teipso reposcas.

In summa, Plinianum illud semper animo insinuat tuo, Omne tempus perire, quod studio non impertias.

FINIS.

deprebensis fua morma
mencibz' vca mactm

~~magna rorina~~

causa sit antea super dicitur
pluribus
in que frequenter fatiatur
magna rorina ad dicitur

magna rorina rorina
magna rorina rorina

ut dicitur
omnes rorina

Omne tempus eius est pax
pax rorina rorina
magna rorina rorina

no li dare dicitur rorina

